

dem til en idé om, hvordan fremtiden vil udvikle sig inden for de enkelte fag.

Bogen synes velegnet til stille refleksion i ledige stunder for ansatte på universiteter og andre undervisningssteder, og kunne også være velegnet til undervisningsforløb om sammenhænge mellem uddannelse og samfund, specielt hvor man ønsker flere indfaldsvinkler til en forståelse af, hvor individet bliver af i uddannelsessektoren.

Henning Høeg Hansen

Retfærd i Grønland (Retfærd nr. 16). Århus: Modtryk, 1981, 171 s., 60,00 kr.

Tidsskriftet Retfærd har udsendt et temanummer om Grønlands retsforhold. Der er tale om en samling artikler af gennemgående høj kvalitet, som behandler aspekter af grønlandske retsforhold på forskellige måder. Der ydes bidrag til flere grene af retsvidenskaben, men også i høj grad til den politiske videnskab. Således belyses rettens placering i spillet om hjemmestyrets indhold og rettens rolle i et samfund under så hastig forandring som Grønland. Forfatterne er da heller ikke alle jurister.

I introduktionen udtrykkes det håb, at udgivelsen vil bidrage til, at grønlanderne selv gennem hjemmestyret kommer til at styre retsudviklingen i retning af en selvstændig grønlandsk ret. Dermed er den kritiske synsvinkel præciseret, og der rejser sig umiddelbart to problemer, som alle artiklerne behandler mindst et af: hvilke traditioner kan den nye retsudvikling bygge på, og hvilke begrænsninger/handlingsmuligheder ligger der i de gældende regler, være sig tilpasset dansk ret, dansk ret og retstradition, EF-retten, eller international ret overhovedet.

Tyngden i temanummeret ligger i to emnekredse. I de første tre artikler beskrives og analyseres det grønlandske ejendomsbegreb og dets særegenhed i forhold til det nugældende vestlige. Denne diskussion kædes sammen med en behandling af urbefolkningsretten. Derigennem etableres en argumentationskæde inden for den vestligt dominerede folkeret, for at land og ressourcer tilhører grønlanderne og ikke rigsenheden, dvs. den danske stat. I de tre sidste artikler behandles det særlige grønlandske kriminalrets- og retsplejesystem. Der beskrives forskellige sider af dets udvikling, men samtidig forsøges der sociologiske forklaringer på udviklingen. Artiklerne i emnekredsene skal er kort omtales nærmere:

Robert Petersens artikel kan ses som et bidrag i den abstrakte ejendomsretsdiskussion, som herhjemme på det nærmeste har ligget stille i efterkrigstiden. Årsagen hertil er, at han ser sig nødsaget til at argumentere for, at der bør udvises håndgribelig respekt for andre typer ejendomsret til jord end den vest-

dem til en idé om, hvordan fremtiden vil udvikle sig inden for de enkelte fag.

Bogen synes velegnet til stille refleksion i ledige stunder for ansatte på universiteter og andre undervisningssteder, og kunne også være velegnet til undervisningsforløb om sammenhænge mellem uddannelse og samfund, specielt hvor man ønsker flere indfaldsvinkler til en forståelse af, hvor individet bliver af i uddannelsessektoren.

Henning Høeg Hansen

Retfærd i Grønland (Retfærd nr. 16). Århus: Modtryk, 1981, 171 s., 60,00 kr.

Tidsskriftet Retfærd har udsendt et temanummer om Grønlands retsforhold. Der er tale om en samling artikler af gennemgående høj kvalitet, som behandler aspekter af grønlandske retsforhold på forskellige måder. Der ydes bidrag til flere grene af retsvidenskaben, men også i høj grad til den politiske videnskab. Således belyses rettens placering i spillet om hjemmestyrets indhold og rettens rolle i et samfund under så hastig forandring som Grønland. Forfatterne er da heller ikke alle jurister.

I introduktionen udtrykkes det håb, at udgivelsen vil bidrage til, at grønlanderne selv gennem hjemmestyret kommer til at styre retsudviklingen i retning af en selvstændig grønlandsk ret. Dermed er den kritiske synsvinkel præciseret, og der rejser sig umiddelbart to problemer, som alle artiklerne behandler mindst et af: hvilke traditioner kan den nye retsudvikling bygge på, og hvilke begrænsninger/handlingsmuligheder ligger der i de gældende regler, være sig tilpasset dansk ret, dansk ret og retstradition, EF-retten, eller international ret overhovedet.

Tyngden i temanummeret ligger i to emnekredse. I de første tre artikler beskrives og analyseres det grønlandske ejendomsbegreb og dets særegenhed i forhold til det nugældende vestlige. Denne diskussion kædes sammen med en behandling af urbefolkningsretten. Derigennem etableres en argumentationskæde inden for den vestligt dominerede folkeret, for at land og ressourcer tilhører grønlanderne og ikke rigsenheden, dvs. den danske stat. I de tre sidste artikler behandles det særlige grønlandske kriminalrets- og retsplejesystem. Der beskrives forskellige sider af dets udvikling, men samtidig forsøges der sociologiske forklaringer på udviklingen. Artiklerne i emnekredsene skal er kort omtales nærmere:

Robert Petersens artikel kan ses som et bidrag i den abstrakte ejendomsretsdiskussion, som herhjemme på det nærmeste har ligget stille i efterkrigstiden. Årsagen hertil er, at han ser sig nødsaget til at argumentere for, at der bør udvises håndgribelig respekt for andre typer ejendomsret til jord end den vest-

europæiske, private, og fast afgrænsede. I Grønland har det grundlæggende princip været et fælles område med en fælles udnyttelse. Dette princip er umuligt at indpasse hos anerkendte retsteoretikere, der derfor etnocentriske, idet princippet faktisk har vid udbredelse blandt folk underlagt tilsvarende materielle forhold som grønlænderne. Petersen analyserer det konkrete indhold i det grønlandske begreb om ejendomsret, hvilket han som grønlænder har særlige forudsætninger for. Analysens resultater bruger han som argument for, at Grønland er grønlændernes, imod afledningen af statens ejendomsret fra statens suverænitet. Desuden eksemplificerer han, hvordan den grønlandske opfattelse er blevet undertrykt i konflikter mellem minedrift og fangererhverv, og hvordan industrialiseringen og grønlandspolitikken i det hele taget, rejser problemer omkring en tilpasning af det grønlandske ejendomsbegreb. Hermed kan artiklen såvel ses som et spændende frisk pust i en abstrakt og ofte utroligt lukket debat om, hvad ejendomsret er, og som en dramatisk demonstration af relativiteten i ethvert begreb om ejendomsret, som følge af dets binding til de materielle vilkår, det virker i.

Den følgende artikel af Jens Brøsted udbygger en juridisk argumentation for grønlændernes ejendomsret til deres land. Det sker på højst medrivende vis, med udgangspunkt i at der ikke, som hævdet af "grønlandsvenlige" jurister som Peter Germer, findes et hul i retssystemet på dette område. Ejendomsretten til Grønland kan derfor heller ikke blot fordeles politisk. Pointen er en nøje påvisning af alvorlige huller i "danske juristers normale sprogbrug og kundskabsmæssige bagage". Det drejer sig om det folkeretlige begreb om urbefolkningsretten og dets anvendelighed netop på grønlændernes situation. Artiklen er en kraftig forbedring og udbygning af Brøsteds argumentation i "Et beskåret hjemmestyre" (Rhodos 1979) for at anvende begrebet om oprindelige rettigheder på grønlændernes forhold til deres land.

I Brøsteds anden artikel følges spørgsmålet om urbefolkningsretten op i forbindelse med en konkret gennemgang af, hvordan en regel i hvalfangstkonventionen om beskyttelse af urfolk er blevet udvandet i forhold til grønlænderne. Årsagen dertil er, at den danske fiskeriadministration, i overensstemmelse med den generelle grønlandspolitik, har fulgt en strategi for at ligestille grønlændere og danskere med hensyn til fangstrettigheder (!). Artiklen er letlæselig, klar, og velegnet som engagerende indføring i emnet om ejendomsretten til Grønland, også uden for højakademiske snirkler.

Artiklerne om kriminalret og retsplejesystem supplerer hinanden såvel indholdsmæssigt som i teoretisk og metodisk tilgang, hvorved de belyser hinanden. Verner Goldschmidt og Henning Brøndsted behandler især kriminalretten, Goldschmidt i et bredt sociologisk og politologisk perspektiv om baggrunden for kriminalretten

og for de senere ændringer, Brøndsted mere snævert om den faktiske udvikling i anvendelsen af kriminalloven. Agnete Weis Bentzon behandler på baggrund af sin bog "Ret og reformer" (Kbh. 1979) spørgsmålet om retsplejesystemets anvendelse af lægdommere. Resultaterne anvendes til et forsøg på at udbygge og nuancere en materialistisk teori om sammenhængen mellem ret og samfund. Henrik Zahles kritiske anmeldelse af "Ret og reformer" tager især fat i dette sidste aspekt.

Det gennemgående problem i denne afdeling er forandringen af retssystemet i løbet af perioden 1950-80. På trods af at Weis Bentzon og Goldschmidt selv har været involveret i denne proces, har de den forfriskende egenskab at kunne analysere faktiske effekter og kausalitetsforhold ud fra en tilstræbt materialistisk synsvinkel, uden at forfalde til blot at se historien fra resultatets synspunkt. Weis Bentzons begreb om overgangssamfund udfordrer dog til nærmere diskussion.

Goldschmidt og Brøndsted betragter kriminallov og retsplejesystem relativt isoleret. De når begge til den konklusion, at der løbende sker ændringer i retning af danske forhold, hvilket er et forfald i forhold til de oprindelige intentioner. Årsagerne henfører de til såvel indirekte påvirkninger som direkte pres fra danske autoriteter og danske strukturelle mønstre, herunder en irreversibilitet i effekterne på retssystemet fra kapitalismens stadige uddybning i Grønland.

Weis Bentzon erkender dette forfald. Hun påpeger imidlertid ud fra sin antydningstotalanalyse af samfundet, at bevægelsen for øget selvbestemmelse samtidig er en bevægelse for at bevare retssystemets særtræk. Af tilbageværende særtræk fremhæver hun især det ringe indhold af mærkning af dømt i forhold til de europæiske retssystemer. Samtidig erkender også hun dog, at et grønlandsk retssystem kun kan afvige substantielt fra en kapitalistisk retsorden, hvis der sker en drejning bort fra kapitalismen på alle samfundsniveauer.

De øvrige artikler er relativt letlæste og velinformerede, kortere gennemgange af retlige områder. Der er væsentlige enkeltelementer, som Fredrik Harhoffs realistiske gennemgang af seks mulige løsninger på en ændring af Grønlands forhold til EF, såvel inden for som uden for et egentligt medlemskab. Desværre er indholdet af samfundsanalyse i disse artikler ikke altid lige heldigt. Sidst i nummeret er hjemmestyreløven optrykt og en god litteraturliste.

Sammenfattende er der her tale om et tidsskriftnummer af stor værdi såvel for forståelse af det grønlandske samfund, som for forståelsen af forholdet mellem ret og samfund. Der er brugbart materiale såvel for den læge som for forskeren. Egenarten i den grønlandske opfattelse af ret belyser fundamentale træk i vesteuropæisk tænkemåde og retsopfattelse. Kampen for at bevare og videreudvikle den grønlandske ret er også en håndgribelig kamp mellem mennesker tilknyt-

tet forskellige produktionsmåder, og det grønlandske samfund kan måske udvikle en anden type dominans end den kapitalistiske, eller en ny type af det kapitalistiske dominansforhold - til inspiration for andre samfund.

Johannes Michelsen

Dag Seierstad, Når jobbene forsvinner ... - En bok om krise og overflod, Oslo: Pax Forlag, 1980, 224 s., 81,75 kr.

Den norske økonom Dag Seierstad har med denne Pax-udgivelse taget temaet "økonomiske kriser" op til en nærmere behandling - både teoretisk og konkret, således at også ikke-økonomer kan være med. Bogen er samtidigt et bidrag til den række af indlæg om formuleringen af "en socialistisk krisepolitik", der de senere år er fremkommet i både Danmark, Sverige og Norge.

De i bogen tre første hovedafsnit behandler dels kriser og kriseteorier i perioden fra kapitalismens gennembrud i begyndelsen af 1800-tallet til afslutningen af det store efterkrigsopsving i de vestlige industrilandes økonomier efter 1945 (Del 1) samt hele efterkrigsperioden i helhed frem til i dag (Del 2). Dels den aktuelle marxistiske debat om kriseteori (Del 3), hvor Seierstad i mangfoldigheden af teorier og uenigheder udskiller 6 (seks) hovedperspektiver inden for marxistisk inspireret eller orienteret kriseteori:

- overakkumulationsteoriene - eller teoriene om profitratens faldende tendens
- teoriene om underforbrug ("underkonsumption")
- teoriene om en "profitklemme"
- teoriene om de lange bølger og stadierne i kapitalismens akkumulationsproces
- teoriene om strukturkrise og mangel på produktionsopgaver
- teoriene om offentlig finanskrise og politisk overbelastning

Flere af teoriene (for eksempel om profitratefald og underforbrug) kan finde solid støtte hos Marx og har således givet ophav til en omfattende diskussion om, hvem der har den rette fortolkning af Marx.

Seierstad anser denne strid for uinteressant og ufrugtbart, idet det afgørende må være, hvordan man i dag kan begrunde disse kriseteorier, og hvad de kan forklare eller ikke forklare af krisefænomener og økonomisk udvikling. I tillæg til diskussionen af de enkelte kriseteorier forsøger forfatteren at indplacere disse i et bredere politisk perspektiv på kapitalismens udvikling.

Seierstad anlægger således generelt en åben og udogmatisk synsvinkel på behandlingen af kapitalismens konkrete udvikling og forståelsen heraf, idet hans synspunkt er, at man historisk kan antage, at der har været forskellige typer kriser, samt at de forskellige marxistiske kriseteorier udmærket kan være forenelige. Grundlaget er således lagt for en åben og fordomsfri diskussion af de enkelte kriseteoriers politisk-praktiske anvendelighed, som grundlag for formuleringen